

GENDER A ICT VE ŠKOLE

Irena Fialová, Jiří Pavlíček

Řada výzkumů a studií se zabývá problematikou gender ve škole. Příspěvek poukáže na problematiku genderových aspektů v souvislosti se vzdělávací oblastí Informační a komunikační technologie, tzn. s výukou žáků vedoucí k dosažení základní úrovně informační gramotnosti. Upozorníme rovněž na jeden evropský projekt, který se danou problematikou zabývá z pohledu diagnostiky genderových aspektů a citlivosti učitele k nim. Cílem příspěvku je připomenout potřebu genderově sensitivní školy.

Znalosti a dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT) a zejména jejich využívání ve funkcích pracovního nástroje a pracovního prostředí jsou jednou z klíčových kompetencí současnosti a budoucnosti (v období znalostní ekonomiky). Důležitou otázkou je vliv genderových a sexových aspektů na rozsah a úroveň těchto kompetencí. Problematiku vztahu sociálních a kulturních vlivů k pohlaví, či vztahu biologické determinace a ICT ve škole neřeší ani všeobecně známý výzkum PISA ani rozsáhlá práce Otevřené společnosti (Smetáčková, 2006) zabývající se problematikou gender v české škole. I u nás však nalezneme snahy o alespoň dílčí řešení a ve světě pak celou řadu řešení rozsáhlejších, zejména však položených mimo evropské kulturní dění.

Kurikulární dokumenty a zejména školská praxe v našem školství přitom dovolují označit českou edukační realitu v oblasti ICT jako genderově nesensitivní. Podobné však nalezneme i v jiných zemích EU. Podpořit uvedené tvrzení lze prostřednictvím zkoumání efektů vzdělávání, viz (Průcha, 1996), i aplikací známé Kirkpatrickovy čtvrté úrovně evaluace výuky. Tyto efekty lze dokumentovat mnoha zjištěními, např. nízkým zastoupením žen v oblasti ICT, (viz Zpráva Komise EU o Elektronických dovednostech pro 21. století, 2007), či nedostatečnou úrovní využívání ICT ve škole, viz zpráva EU o využívání počítačů a Internetu ve školách (Country Brief, 2006). Na necitlivost českých učebnic vůči genderu výstižně poukazuje Vostál (2004). Mimo jiné uvádí z českých a britských kurikulárních dokumentů, že zatímco český dokument zdůrazňuje kritéria vztahující se k odborné správnosti obsahu učebnic a metodickému a didaktickému zpracování textů, národní vzdělávací program ve Velké Británii zdůrazňuje individuální styl učení žáků, jejich motivaci a potřeby.

Na vliv genderových a sexových aspektů na oblast ICT ve škole poukazují přední pedagogové. Průcha (2002) hovoří o sexových a genderových edukačních determinantech a odkazuje mj. na německý výzkum (CULAS) o počítačové propasti mezi pohlavími (computer gender gap). Preuschoff (2007) zdůrazňuje potřeby vytváření školy přátelské pro dívky a specifika vyučování technických předmětů s ohledem na pohlaví. Zpráva americké komise AAUW Educational Foundation Commission on Technology, Gender, and Teacher Education, označená Tech-Savvy (2000), zavádí pojem e-kultury, který představuje sociální, psychologickou, edukační a filosofickou dimenzi ICT. Současná e-kultura má výrazné maskulinní rysy, což může mít významný negativní dopad v edukační realitě. Negativní dopady se projevují především v pasivním až resistantním vztahu dívek k ICT, což má důsledky ve škole v nedostatečných kompetencích dívek pro práci s ICT a v následných edukačních efektech v profesním zaměření žen. Další zdroje ke vztahu genderu a ICT přináší např. Kristová (2004).

Je tedy zřejmé, že existuje objektivní potřeba zvýšení úrovně učitelů v reflektování, posuzování a ovlivňování genderových vlivů v oblasti ICT ve škole. V roce 2006 byla v rámci projektu Socrates a programu Comenius ustavena skupina řešitelů, která se začala

problematikou vztahu gender a ICT systematicky zabývat v rámci projektu G@ME – Gender Awareness in Media Education. Překlad provedeme výkladem: pojmem media jsou označeny ICT včetně multimedií, awareness pak znamená reflektování, posuzování a ovlivňování. Projekt se zaměřuje na cílovou skupinu učitelů a studentů učitelství žáků a žákyň ve věkové skupině 10-16 let (u nás to znamená 2. st. ZŠ a gymnásia), jakož i příslušných vysokoškolských učitelů. Účelem projektu je přispět ke zvýšení, resp. k dosažení genderové sensibility učitelů a učitelek v oblasti ICT a jejich používání ve výuce. Cílem projektu je vybudování kompetencí učitelů pro reflektování, posuzování a ovlivňování genderových aspektů výuky a využívání ICT ve výuce. Dílčími cíli jsou vytvoření a rozvoj schopností sebereflexe a diagnostikování genderově specifických interakcí, schopností rozpoznání a eliminace genderových stereotypů, specifikace způsobů výuky k tzv. pedagogickému myšlení žáků, jakož i schopností promýšlet a diskutovat genderovou problematiku v učitelské i studentské komunitě.

Projekt staví na konceptu potřeby vytváření genderově sensitivních přístupů ke komponentám edukace ve smyslu edukačního prostoru {edukační cíle, učivo, strategie výuky, prostředky výuky, psychostruktura, sociostruktura}, resp. ovlivňování těchto komponent v uvedeném genderově sensitivním smyslu.

V rámci řešení projekt nabízí dva hlavní výstupy – diagnostické instrumenty pro měření a analýzu genderových aspektů (genderových atributů edukačního prostoru) ve vztahu k ICT a dále pak kurs Comenius 2.2, určený vysokoškolským učitelům a učitelkám pedagogických fakult, jejich studentům a studentkám a vyučujícím žáků a žákyň věkové kategorie 10-16. Tento kurs popíše a vysvětlí genderovou problematiku ve vztahu k ICT, ukáže používání diagnostických nástrojů i cesty, jak lze vytvářet genderově sensitivní edukační realitu. Kurs staví na kolaboraci účastníků a v závěru bude komunikovat i postupy doporučené samotnými účastníky kursu. Kurs bude realizován formou kombinované výuky presenční a výuky online, tzn. formou blended learning.

Podrobnosti k projektu i pilotnímu kursu, který je plánován na říjen roku 2008, nalezne čtenář na webovském sídle projektu G@ME, <http://www.game-project.eu>.

LITERATURA

COUNTRY BRIEF : CZECH REPUBLIC. Use of Computers and the Internet in Schools in Europe 2006. European Commission. Empirica, 2006. Dostupné na: http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/benchmarking/index_en.htm, navštíveno: 21.1.2007.

KRISTOVÁ, Markéta. *Ženy a ICT*. In Kontext: časopis pro gender a vědu, č. 3-4, 2004. Dostupné na: <http://kontext.zenyaveda.cz>, navštíveno 16.2.2008.

PREUSCHOFF, Gisela. *Výchova dívek*. Praha : Portál, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-207-2. Orig. *Raising Girls*. Australia : Finch Publishing, 2004.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. přepracované aktualizované vydání. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická evaluace. Hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1996. ISBN 80-210-1333-8.

SMETÁČKOVÁ, Irena (Ed.). *Gender ve škole. Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Otevřená společnost, o. p. s., 2006. ISBN 80-903331-5-X.

Tech-Savvy. Educating Girls in the New Computer Age. By the AAUW Educational Foundation Commission on Technology, Gender, and Teacher Education. Washington, 2000. ISBN 1879922231.

VOSTÁL, Bohumil. Děti, v čem jsou počítače hloupé? In Kontext: časopis pro gender a vědu, č. 3-4, 2004. Dostupné na: <http://kontext.zenyaveda.cz>, navštíveno 16.2.2008.

Zpráva Komise EU o Elektronických dovednostech pro 21. století. Brusel, 2007. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enterprise/ict/policy/doc/COMM_PDF_COM_2007_0496_F_CS_ACTE.pdf, navštíveno 15.2.2008.

Ing. Irena Fialová, CSc., PaedDr. Jiří Pavlíček, PhD.
Pedagogická fakulta Karlovy university v Praze
Pedagogická fakulta Ostravské university v Ostravě